

HOTĂRÂREA CURȚII
19 mai 1992¹

Dr. Sophie Redmond Stichting
împotriva
Hendrikus Bartol și alora

[cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare
formulată de Kantongerecht, Groningen ((Țările de Jos))]

„Menținerea drepturilor lucrătorilor în cazul transferurilor de întreprinderi”

Cauza C-29/91

În cauza C-29/91,

având ca obiect o cerere adresată Curții, în temeiul articolului 177 din Tratatul CEE, de către Kantongerecht, Groningen (Țările de Jos) pentru pronunțarea, în litigiul pendinte în fața acestei instanțe, între

Dr. Sophie Redmond Stichting

și

Hendrikus Bartol și alții,

a unei hotărâri preliminare privind interpretarea Directivei 77/187/CEE a Consiliului din 14 februarie 1977 privind apropierea legislației statelor membre referitoare la menținerea drepturilor lucrătorilor în cazul transferului de întreprinderi, unități sau părți de întreprinderi sau unități (JO L 61, p. 26),

CURTEA,

compusă din domnii O. Due, președinte, R. Joliet, F. A. Schockweiler și F. Grévisse, președinți de cameră, J.C. Moitinho de Almeida, G. C. Rodríguez Iglesias și M. Díez de Velasco, judecători,

avocat general: domnul W. Van Gerven
grefier: domnul H. A. Rühl, administrator principal

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru Dr. Sophie Redmond Stichting, de R. Van Asperen, avocat în Baroul din Groningen;
- pentru Hendrikus Bartol și alții, de T. Y. Miedema și G. W. Brouwer, avocați în Baroul din Groningen;

---

¹ Limba de procedură: olandeza.

– pentru Comisia Comunităților Europene, de domnul B. J. Drijber și doamna K. Banks, membrii ai Serviciului juridic al acesteia, în calitate de agenți;

având în vedere raportul de ședință,

după ascultarea observațiilor orale ale Dr. Sophie Redmond Stichting și ale Comisiei prezentate în ședința din 12 februarie 1992,

după ascultarea concluziilor avocatului general, prezentate în ședința din 24 martie 1992,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Prin Ordonanța din 21 ianuarie 1991, primită la Curte la 28 ianuarie 1991, Kantongerecht Groningen a adresat, în temeiul articolului 177 din Tratatul CEE, o serie de întrebări preliminare în ceea ce privește interpretarea Directivei 77/187/CEE a Consiliului din 14 februarie 1977 privind apropierea legislației statelor membre referitoare la menținerea drepturilor lucrătorilor în cazul transferului de întreprinderi, unități sau părți de întreprinderi sau unități (denumită în continuare „directiva”).

2 Aceste întrebări au fost adresate în cadrul unui litigiu pendinte între Fundația Dr. Sophie Redmond Stichting (denumită în continuare „Fundația Redmond”), pe de o parte, și domnul Hendrikus Bartol și alte opt persoane, pe de altă parte.

3 Din actele aflate la dosar reiese că reclamanta în acțiunea principală este o fundație care are ca obiect de activitate, în special, acordarea asistenței pentru toxicomanii care aparțin anumitor medii din societatea olandeză. Pârâții sunt salariați ai acestei fundații, obligați față de aceasta prin contracte de muncă cărora li se aplică dispozițiile din Codul civil olandez.

4 Provincia Groningen, care acorda fundației subvenții ce constituiau singurele sale resurse, a încetat acordarea acestora începând cu 1 ianuarie 1991 și le-a transferat unei alte fundații active în domeniul asistenței acordate toxicomanilor, respectiv Fundația Sigma.

5 Fundația Redmond, lipsită acum de orice resurse, a sesizat Kantongerecht, Groningen, în temeiul articolului 1639w din Codul civil, cu o cerere de reziliere a contractelor de muncă încheiate între aceasta și membrii personalului său care nu fuseseră preluați de Fundația Sigma.

6 Deoarece unii dintre pârâții în acțiunea principală au invocat dispozițiile articolelor 1639aa și următoarele, inserate în Codul civil olandez în vederea transpunerii directivei în dreptul intern, Kantongerecht, care este o instanță de prim și ultim grad de jurisdicție, i s-a solicitat să analizeze interpretarea directivei. Kantongerecht a decis să suspende judecata și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„a) Fragmentul «transfer al unei întreprinderi [...] către un alt angajator, ca rezultat al unei cesiuni convenționale sau al unei fuziuni» în sensul Directivei 77/187/CEE a Consiliului din 14 februarie 1977 privind apropierea legislației statelor membre referitoare la menținerea drepturilor lucrătorilor în cazul transferului de întreprinderi, unități sau părți de întreprinderi sau unități reglementează, de asemenea, situația în care autoritatea competentă pentru acordarea subvențiilor hotărăște să înceteze acordarea subvențiilor unei persoane juridice,

determinând încetarea completă și definitivă a activităților acestei persoane juridice, și să le transfere, începând cu aceeași dată, unei alte persoane juridice care urmărește același obiectiv sau un obiectiv similar, atunci când obiectivul și acordul convenite între cele două persoane juridice și autoritatea competentă pentru acordarea subvențiilor nu se limitează, în măsura posibilului, la «transferul» clienților/pacienților de la prima persoană juridică la cea de-a doua persoană juridică, ci urmăresc, de asemenea, să închirieze celei de-a doua persoane juridice imobilul care era anterior închiriat primei persoane juridice de către autoritatea competentă pentru acordarea subvențiilor și să utilizeze, în măsura posibilului (și aceasta este de dorit), «cunoștințele și resursele (de exemplu, personalul)» primei persoane juridice?

b) Întrebarea anterioară are un răspuns diferit în cazul în care operațiunea menționată mai sus nu presupune transferul către cea de-a doua persoană juridică a bunurilor mobile ale primei persoane juridice?

c) Prezintă vreo importanță pentru răspunsul la întrebarea b) aspectul că bunurile mobile care nu au fost transferate constau exclusiv în mijloace destinate funcțiilor sociale și funcțiilor recreative menționate anterior?

d) Se poate vorbi în continuare de menținerea identității (părții transferate a) întreprinderii în cazul în care transferul nu se referă la funcțiile sociale și recreative menționate anterior ale primei persoane juridice, ci mai degrabă la funcțiile sale de acordare a asistenței?

e) Are această ultimă întrebare un răspuns diferit în funcție de felul în care activitățile sociale și activitățile recreative trebuie considerate ca un obiectiv separat și exclusiv ca un mijloc în vederea acordării unei asistențe maxime?

f) În cele din urmă, au întrebările anterioare un răspuns diferit și în cazul în care transferul (urmărit) al activităților primei persoane juridice la cea de-a doua persoană juridică nu s-a datorat în primul rând unui acord încheiat (unor acorduri încheiate) în acest scop între autoritatea competentă pentru acordarea subvențiilor și cele două persoane juridice, ci deciziei bazate pe o modificare a politicii autorității publice competente pentru acordarea subvențiilor de a înceta acordarea subvențiilor către prima persoană juridică și de a le transfera celei de-a doua persoane juridice?”

7 Pentru o prezentare mai detaliată a faptelor aflate la originea acțiunii principale, a derulării procedurii, precum și a observațiilor scrise prezentate Curții, se face trimitere la raportul de ședință. Aceste elemente din dosar sunt reluate în continuare numai în măsura în care sunt necesare pentru raționamentul Curții.

8 Articolul 1 alineatul (1) din directivă prevede:

„Prezenta directivă se aplică în cazul oricărui transfer al unei întreprinderi, unități sau al unei părți de întreprindere sau de unitate către un alt angajator, ca rezultat al unei cesiuni convenționale sau al unei fuziuni”.

9 Cele șase întrebări preliminare adresate de Kantongerecht se referă, în realitate, la două aspecte distincte ale domeniului de aplicare a directivei, astfel cum este definit la articolul 1. Prima întrebare, parțial, și a șasea întrebare se referă la interpretarea noțiunii de „cesiune convențională”, celelalte la cea de „transfer al unei întreprinderi, unități sau al unei părți de întreprindere sau de unitate”. Pentru a răspunde Kantongerecht, este necesar să se analizeze succesiv dificultățile de interpretare pe care le pot prezenta aceste două noțiuni în ceea ce privește preocupările exprimate de către instanța națională.

Cu privire la noțiunea de „cesiune convențională”

10 Trebuie reamintit că, în Hotărârea din 7 februarie 1985, Abels, punctele 11-13 (135/83, Rec., p. 469), Curtea a constatat că domeniul de aplicare a dispoziției în litigiu din directivă nu putea fi analizat numai pe baza interpretării textuale, din cauza diferențelor dintre versiunile lingvistice ale acestei dispoziții și a divergențelor dintre legislațiile naționale cu privire la noțiunea de cesiune contractuală.

11 În consecință, a conferit acestei noțiuni o interpretare suficient de flexibilă pentru a răspunde obiectivului directivei, care este protejarea salariaților în cazul transferului de la întreprinderea lor, și a hotărât că această directivă se aplica în toate ipotezele de modificare, în cadrul relațiilor contractuale, a persoanei fizice sau juridice responsabile pentru funcționarea întreprinderii, care preia obligațiile de angajator față de angajații întreprinderii [a se vedea, cel mai recent, Hotărârea din 15 iunie 1988, Bork International, punctul 13 (101/87, Rec., p. 3057)].

12 Curtea a considerat, în special, că intrau în domeniul de aplicare a directivei închirierea unui fond urmată de rezilierea contractului, apoi de preluarea operării întreprinderii de către proprietar (Hotărârea din 17 decembrie 1987, Ny Mølle Kro, 287/86, Rec., p. 5465), preluarea în locațiune de gestiune a unui restaurant, rezilierea contractului și semnarea unui nou contract de locațiune de gestiune cu un nou locatar care preia întreprinderea (Hotărârea din 10 februarie 1988, Tellerup, denumită „Daddy’s Dance Hall”, 324/86, Rec., p. 739) și chiar, în cele din urmă, transferul unui bar-discotecă în temeiul unui contract de leasing cu opțiune de cumpărare și restituirea unității proprietarului acesteia printr-o hotărâre judecătorească (Hotărârea din 5 mai 1988, Berg, 144/87 și 145/87, Rec., p. 2559).

13 Astfel cum se prevede în Hotărârea din 15 iunie 1988, Bork International, menționată anterior, punctul 14, atunci când la încetarea unui contract de locațiune de gestiune, un locatar care deține calitatea de administrator al întreprinderii pierde calitatea respectivă, iar un terț o dobândește ulterior în temeiul unui contract de vânzare încheiat cu proprietarul, operațiunea care rezultă poate să intre în domeniul de aplicare a directivei, astfel cum a fost definit la articolul 1 alineatul (1). Faptul că, într-un astfel de caz, transferul se efectuează în două etape, în sensul că întreprinderea este, într-o primă etapă, restituită de către locatar proprietarului, care o transferă apoi noului proprietar, nu exclude aplicabilitatea directivei.

14 Astfel cum este descrisă în cuprinsul ordonanței de trimitere, operațiunea la care se referă întrebările preliminare adresate de către Kantongerecht are o structură comparabilă. Este, într-adevăr, vorba despre o situație în care o provincie care finanțează, prin subvenții, activitățile unei fundații care se ocupă cu acordarea asistenței pentru toxicomani, hotărăște să înceteze acordarea acestor subvenții, și provoacă, astfel, încetarea activităților fundației respective, pentru a le transfera unei alte fundații care desfășoară aceleași activități.

15 Este adevărat că instanța de trimitere se întreabă, prin cea de-a șasea întrebare a sa, dacă faptul că decizia de transfer a fost luată în mod unilateral de autoritatea publică, nefiind rezultatul unui acord încheiat de către aceasta cu organisme subvenționate, nu determină inaplicabilitatea directivei în acest caz.

16 Acestei întrebări trebuie să i se răspundă negativ.

17 Pe de o parte, decizia este unilaterală atât atunci când un proprietar hotărăște să-și schimbe locatarul, cât și atunci când o autoritate publică își modifică politica de subvenționare. În

această privință, nu este necesar să se ia în considerare natura subvenției, care este acordată printr-un act unilateral și în urma îndeplinirii anumitor condiții în unele state membre și prin contracte de subvenționare în altele. În toate cazurile, schimbarea beneficiarului subvenției se desfășoară în cadrul unor relații contractuale în sensul directivei și al jurisprudenței (Hotărârea din 5 mai 1988, Berg, citată anterior, punctul 19, și Hotărârea din 15 iunie 1988, Bork International, citată anterior, punctele 13 și 14). În plus, chiar dacă Fundația Redmond contestă, în observațiile sale prezentate Curții, încheierea unor acorduri, Kantongerecht observă în mod explicit în motivele ordonanței sale că „atât reclamanta, cât și Fundația Sigma, s-au declarat pregătite să colaboreze în mod activ la «transferul» clienților/pacienților de la reclamantă la Fundația Sigma, pentru care s-a înființat un grup de lucru în vederea «includerii activităților Fundației Redmond în cadrul Fundației Sigma»”.

18 Pe de altă parte, astfel cum subliniază, de altfel, Comisia în observațiile sale, faptul că, în acest caz, operațiunea are ca origine acordarea unor subvenții pentru fundații sau asociații ale căror servicii nu presupun remunerare, nu exclude această operațiune din domeniul de aplicare a directivei. Într-adevăr, această directivă are ca obiect, după cum s-a reamintit, garantarea drepturilor salariaților și se referă la toți lucrătorii care fac obiectul unei protecții oarecare, chiar limitate, împotriva concedierii în temeiul legislației naționale (Hotărârea din 11 iulie 1985, Danmols Inventar, punctul 27, 105/84, Rec., p. 2639, și Hotărârea din 15 aprilie 1986, Comisia/Belgia, punctul 13, 237/84, Rec., p. 1247). Or, în conformitate cu ordonanța de trimitere, salariații în cauză se supun dispozițiilor Codului civil olandez.

19 Pe parcursul ședinței, consilierul reclamantei în acțiunea principală a înaintat un alt argument, bazat pe faptul că Fundația Dr. Sophie Redmond se află într-o situație comparabilă cu cea a insolvenței, situație exclusă în mod expres din domeniul de aplicare a directivei prin jurisprudența Curții din cauza riscului serios, în cazul aplicării directivei la insolvență, al unei deteriorări, la nivel global, a condițiilor de viață și de muncă a forței de muncă, contrar obiectivelor sociale ale tratatului (Hotărârea din 7 februarie 1985, Abels, citată anterior, punctul 23).

20 Acest argument nou, care nu a fost prezentat în observațiile scrise prezentate Curții și care nu este susținut prin niciun element din dosar, nu poate fi reținut. Într-adevăr, din Hotărârea Abels, citată anterior, reiese că excluderea domeniului de aplicare a directivei se referă numai la transferurile de întreprinderi declarate în stare de insolvență. Presupunând chiar, ceea ce nu este stabilit în niciun caz, că Fundația Redmond s-a aflat în dificultatea de a-și onora angajamentele la data transferului, numai această împrejurare nu este prin urmare suficientă pentru a exclude transferul respectiv din domeniul de aplicare a directivei (a se vedea, în special, Hotărârea din 11 iulie 1985, Danmols Inventar, citată anterior, punctele 9 și 10).

21 Este necesar, prin urmare, să se răspundă întrebărilor sau părților din întrebările preliminare privind interpretarea noțiunii de „cesiune convențională” în sensul articolului 1 alineatul (1) din Directiva 77/187 că acest text trebuie interpretat în sensul în care noțiunea se aplică într-o situație în care o autoritate publică hotărăște să înceteze acordarea subvențiilor unei persoane juridice și provoacă, astfel, încetarea completă și definitivă a activităților acesteia, pentru a le transfera unei alte persoane juridice care urmărește un obiectiv similar.

Cu privire la noțiunea de transfer de întreprinderi, de unități sau de părți ale acestora

22 În Hotărârea din 18 martie 1986, Spijkers (24/85, Rec., p. 1119), Curtea a precizat condițiile în care trebuia evaluate împrejurările factuale care permiteau reținerea calificării de transfer de întreprinderi în sensul directivei. Trei puncte trebuie reamintite în această privință.

23 În primul rând, criteriul decisiv pentru stabilirea existenței unui transfer în sensul directivei este de a ști dacă entitatea în cauză își păstrează identitatea, ceea ce rezultă, în special, din continuarea efectivă a activității sau din reluarea acesteia (Hotărârea din 18 martie 1986, Spijkers, citată anterior, punctele 11 și 12).

24 În al doilea rând, pentru a determina dacă se îndeplinesc aceste condiții, este necesar să se ia în considerare totalitatea împrejurărilor factuale care caracterizează operațiunea în cauză, printre care se numără, în special, tipul întreprinderii sau al unității respective, transferul sau lipsa transferului bunurilor corporale, precum clădirile și bunurile mobile, valoarea bunurilor necorporale la momentul transferului, preluarea sau lipsa preluării majorității salariaților de către noul administrator al întreprinderii, transferul sau lipsa transferului clienților, precum și gradul de similaritate dintre activitățile exercitate înainte și după transfer și durata unei eventuale suspendări a acestor activități. Cu toate acestea, este necesar să se precizeze că toate aceste elemente sunt numai aspecte parțiale ale evaluării de ansamblu care se impune și nu pot, din această cauză, să fie evaluate izolat (Hotărârea din 18 martie 1986, Spijkers, citată anterior, punctul 13).

25 În cele din urmă, evaluările de fapte necesare în vederea stabilirii existenței sau absenței unui transfer în sensul indicat țin de competența instanței naționale, având în vedere elementele de interpretare specificate de Curte (Hotărârea din 18 martie 1986, Spijkers, citată anterior, punctul 14).

26 În cazul de față, ordonanța instanței de trimitere precizează că transferul subvențiilor de la una dintre fundații la cealaltă prezintă următoarele caracteristici: Fundația Redmond își încetează activitatea, cele două fundații urmăresc același obiectiv sau un obiectiv similar, Fundația Sigma absoarbe parțial Fundația Redmond, cele două fundații au colaborat la finalizarea operațiunilor de transfer, s-a convenit cu privire la un transfer al cunoștințelor și al resurselor de la Redmond la Sigma, imobilul închiriat de Redmond este închiriat de Sigma, aceasta din urmă a oferit noi contracte de muncă unora dintre foștii angajați ai primei fundații.

27 Toate aceste fapte sunt esențiale, dacă nu decisive, pentru caracterizarea unui transfer și pot fi reținute pentru interpretarea și aplicarea articolului 1 din directivă.

28 În întrebările a doua, a treia, a patra și a cincea, Kantongerecht descrie împrejurările specifice anumitor bunuri și anumitor activități, în privința cărora întreabă dacă pot modifica termenii calificării care trebuie conferită elementelor deja citate pentru a caracteriza existența sau absența transferului.

29 În ceea ce privește bunurile mobiliare, a căror absență de transfer nu pare în sine să poată împiedica aplicabilitatea directivei, instanța națională este cea care trebuie să evalueze importanța acestora înlocuindu-le în evaluarea de ansamblu care se impune, astfel cum s-a reamintit la punctul 24.

30 Aceeași observație se aplică activităților sociale și activităților recreative, precizându-se că numai faptul că aceste activități au constituit o misiune independentă nu este suficient pentru a împiedica aplicarea dispozițiilor citate anterior ale directivei, prevăzute nu numai pentru transferurile de întreprinderi, ci și pentru transferurile de unități sau de părți ale unităților, cărora li se pot asimila activități de natură specifică.

31 Este deci necesar să se răspundă întrebărilor preliminare privind interpretarea noțiunii de „transfer de întreprinderi, de unități sau de părți ale unităților” în sensul articolului 1 alineatul (1) din Directiva 77/187 că acest text trebuie interpretat în sensul în care noțiunea se referă la

ipoteza în care entitatea în cauză și-a păstrat identitatea. Pentru a stabili existența sau absența unui transfer în sensul indicat într-un caz precum cel care face obiectul acțiunii principale, este necesar să se evalueze, având în vedere totalitatea împrejurărilor factuale care caracterizează operațiunea în cauză, dacă funcțiile exercitate sunt în mod efectiv continuate sau preluate de noua persoană juridică cu aceleași activități sau activități similare, precizându-se că activitățile de natură specifică care constituie misiuni independente pot, după caz, să fie asimilate unor unități sau unor părți ale unităților în sensul directivei.

Cu privire la cheltuielile de judecată

32 Cheltuielile efectuate de Comisia Comunităților Europene, care a prezentat observații Curții, nu pot face obiectul unei rambursări. Întrucât procedura are, în raport cu părțile în acțiunea principală, un caracter incidental față de procedura din fața instanței naționale, este de competența acestei instanțe să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată.

Pentru aceste motive,

CURTEA,

pronunțându-se cu privire la întrebările care i-au fost adresate de către Kantongerecht, Groningen, prin Ordonanța din 21 ianuarie 1991, hotărăște:

1 Articolul 1 alineatul (1) din Directiva 77/187 din 14 februarie 1977 apropierea legislației statelor membre referitoare la menținerea drepturilor lucrătorilor în cazul transferului de întreprinderi, unități sau părți de întreprinderi sau unități trebuie interpretat în sensul în care noțiunea „cesiune convențională” se aplică într-o situație în care o autoritate publică hotărăște să înceteze acordarea subvențiilor unei persoane juridice și provoacă, astfel, încetarea completă și definitivă a activităților acesteia, pentru a le transfera unei alte persoane juridice care urmărește un obiectiv similar.

2 Noțiunea de „transfer de întreprinderi, de unități sau de părți ale acestora”, conținută în același text, se referă la ipoteza în care entitatea în cauză și-a păstrat identitatea. Pentru a stabili existența sau absența unui transfer în sensul indicat într-un caz precum cel care face obiectul acțiunii principale, este necesar să se evalueze, având în vedere totalitatea împrejurărilor factuale care caracterizează operațiunea în cauză, dacă funcțiile exercitate sunt în mod efectiv continuate sau preluate de noua persoană juridică cu aceleași activități sau activități similare, precizându-se că activitățile de natură specifică care constituie misiuni independente pot, după caz, să fie asimilate unor unități sau unor părți ale unităților în sensul directivei.

	Due	Joliet	Schockweiler	
Grévisse	Moitinho de Almeida	Rodríguez Iglesias		Díez de Velasco

Pronunțată în ședință publică la Luxemburg, 19 mai 1992.

Grefier
J.-G. Giraud

Președinte
O. Due